

тям, якщо учні будуть не тільки репродуктивно отримуваним знання від учителя, а й самі самостійно будуть здобувати їх.

Обов'язкова умова успішного застосування самостійних робіт, що є самоосвітньою компетентністю учнів, – це наявність спеціально розробленої системи завдань для учнів: поступове ускладнення завдань і збільшення самостійності при виконанні робіт, посилення уваги до навчання учнів самостійно працювати.

Значення самоосвітньої компетентності досить велике: широке застосування самостійної роботи учнів у процесі вивчення фізичної географії підвищує ефективність уроку, скорочуючи час, відведений на усне індивідуальне опитування, та збільшуючи його натомість на вивчення нового матеріалу. Це дає змогу підвищити навчальну роль учителя на кожному етапі уроку, змінити структуру уроків й урізноманітнити їх типи.

Висновки. Отже, з метою здійснення завдань самоосвітньої компетентності учнів основної школи ми розробили завдання для самостійних робіт учнів з усіх тем курсу “Географія материків і океанів” та з курсу “Загальна фізична географія” (6 і 7-й класи). Завдання передбачають різноманітну діяльність учнів: роботу в класі з картами атласу, текстом підручників, ілюстраціями і цифровими показниками тощо. Зміст матеріалів завдань спрямований на свідоме засвоєння фактичних знань, закономірностей, розвиток логічного мислення, формування умінь і навичок та на здійснення тісного зв'язку навчання географії з життям (життєва компетенція).

Основною базою дослідження слугували експериментальні школи Інституту педагогіки АПН України: гімназія № 95 міста Кривий Ріг, гуманітарна гімназія № 23 м. Житомира (вчителі Л.І. Гавриленко і В.Ф. Шеремет), середні школи № 10 і 11 м. Бердичів Житомирської області (вчителі П.С. Скавронський і М.І. Писаренко).

Література

1. Волкова Н.П. Педагогіка / Н.П. Волкова. – К. : Академія, 2001. – 576 с.
2. Даринский А.В. Методика преподавания географии / А.В. Даринский. – М. : Просвещение, 1975. – 368 с.
3. Єрмаков І.Г. Проектне бачення компетентісно спрямованої 12-річної школи / І.Г. Єрмаков, Д.О. Пузіков. – Запоріжжя : Центріон, 2005. – С. 45–46.
4. Каптерев П.Ф. Избранные педагогические сочинения / П.Ф. Каптерев. – М. : Педагогика, 1982. – 704 с.
5. Методы обучения географии. – М. : Просвещение, 1968. – С. 8–54.
6. Онищук В.А. Урок в современной школе : пособие для учителей / В.А. Онищук. – М. : Просвещение, 1981. – 191 с.
7. Підкасистий П.І. Самостоятельная познавательная деятельность школьников в обучении / П.І. Підкасистий. – М. : Педагогика, 1980. – 240 с.
8. Словник іншомовних слів. – К. : Головна редакція Української радянської енциклопедії Академії наук Української РСР, 1974. – 776 с.
9. Шевчук Л.І. Розвиток професійної компетентності викладачів спеціальних дисциплін закладів профтехосвіти у системі післядипломної освіти : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук / Л.І. Шевчук. – К. : Поліграф Центр, 2001. – 22 с.

ГАВРИЛЮК Л.В.

ІНОЗЕМНА МОВА ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Беручи до уваги проблеми, що стоять перед системою освіти, яка як пріоритетне завдання розглядає не лише підготовку кваліфікованого спеціаліста, а й формування творчої особистості, здатної до саморозвитку та інноваційної діяльності,

самостійна робота студентів розглядається як одна з основних форм навчального процесу. За цих умов посилюється значущість науково-дослідної діяльності студентів як одного з важливих факторів формування творчого спеціаліста, здатного до самовираження.

Дослідна діяльність – це особливий вид діяльності, вона висуває специфічні вимоги до якостей свого суб'єкта [1, с. 53]. Науково-дослідна робота студентів є однією з важливих форм навчального процесу. Наукові лабораторії та гуртки, студентські наукові спілки та конференції – все це дає змогу студенту розпочати повноцінну наукову роботу, знайти однодумців щодо неї, з якими можна порадитися та обговорити результати свого дослідження. Так чи інакше дослідною роботою займаються всі студенти ВНЗ. Написання рефератів, курсових, дипломних робіт неможливе без проведення нехай найпростіших, але все ж таки досліджень. Але більш глибока наукова робота, займатися якою студента не зобов'язує навчальний план, охоплює лише деяких. Студент, який займається науковою роботою, відповідає лише за себе; лише від нього залежить тема дослідження, строки виконання роботи, а також, що має значення, чи буде вона взагалі виконана. З боку викладача необхідні увага та підтримка, без яких студент, особливо на молодших курсах, не виявить бажання займатися “одноманітною наукою”, якою, на перший погляд, постає майже кожна дисципліна на початковому рівні її засвоєння.

Наразі, коли Україна та її наука переживають не найкращі часи, необхідна пильна увага до наукової діяльності студентів. Недостатнє фінансування навчальних закладів дало початок процесу старіння викладацького складу. З одного боку, відбувається процес фільтрації, коли у ВНЗ залишаються лише справді віддані своїй професії люди. З іншого – цей процес може призвести до того, що через 10–20 років нестача кадрів спричинить зниження вимог при відборі викладачів, що значною мірою позначиться на якості вищої освіти.

Студенти, які займаються науковою діяльністю, – це не така вже й значна частина бюджету ВНЗ; головним чином вони потребують моральної підтримки, і відмовляти їм у цьому несправедливо.

В умовах інтернаціоналізації науки дедалі більше дослідників стикаються з необхідністю публікації результатів власних досліджень іноземними мовами з метою забезпечення їх популяризації та оперативного доступу до них своїх колег з інших держав. Це надає унікальну можливість вийти на міжнародний рівень у разі зацікавленості темою представниками зарубіжних організацій, підприємств, інститутів тощо залежно від тематики дослідження. Це також сприяє підтримці професійно орієнтованого рівня комунікативної компетенції та вдосконаленню мовленнєвих навичок студентів, які вивчають іноземні мови у ВНЗ.

Мета статті – розкрити види та форми науково-дослідної роботи студентів, дати рекомендації щодо їх застосування при проведенні дослідження, а також показати значення ведення такої роботи іноземною мовою.

Пропонуємо для початку розглянути загальні принципи наукової роботи зі студентами. Основним способом надання навчального матеріалу було й залишається інформування. Викладач за допомогою лекцій, співбесід та інших звичних способів доносить до студентів набуті ним знання, а студенти їх засвоюють. Проте сьогодні, коли наука розвивається досить стрімкими темпами, набуті таким чином знання є малоефективними, тому вже давно більшість викладачів схильні до думки, що їх метою є навчити студентів вчитися, щоб протягом життя вони поновлювали власні знання.

Проблема полягає в тому, що більшість студентів з ряду причин не здатні творчо підходити до навчального процесу. І може виникнути така ситуація, коли деякі студенти вивчатимуть додаткову літературу, опрацьовуватимуть першоджерела, а основна маса продовжуватиме вчитися старим способом. Якщо ж зосередити увагу на основній масі, то найбільш активні студенти можуть поступово приєднатися до більшості. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є організація наукового гуртка за обраною дисципліною. Викладач вирішує два завдання: з одного боку, він дає можливість обдарованим студентам виявити себе, адже гурток не обмежує своїх членів у виборі теми дослідження, а з іншого – він не боїться більше уваги приділити основній масі студентів, що, у свою чергу, може вивити в колективі нові таланти, які також стануть членами наукового гуртка. В ідеалі, за умови бажання та досвіду викладача, членами гуртка може стати практично вся група.

Розглянемо види та форми науково-дослідної роботи студентів. Існують та застосовуються два види науково-дослідної роботи студентів (НДРС). По-перше, навчальна науково-дослідна робота студентів, що передбачена навчальними планами. До цього виду НДРС можна віднести курсові та дипломні роботи. Під час виконання таких робіт студент робить перші кроки до самостійної наукової творчості. Він вчиться опрацьовувати наукову літературу, у тому числі іноземними мовами, набуває навичок відбирати та аналізувати необхідну інформацію [3]. Щороку навчання вимоги до написання таких робіт постійно зростають, а сам процес написання стає справді творчим. Таким чином, підвищення вимог сприяє розвитку студента як дослідника, і цей процес проходить непомітно й ненав'язливо для самого студента.

По-друге, виконання робіт понад вимоги, передбачені навчальним планом. Як зазначено вище, така форма НДРС є найбільш ефективною для розвитку дослідницьких та наукових здібностей у студентів. Це досить легко пояснити: якщо студент за рахунок власного часу висловлює бажання займатися питаннями певної дисципліни, то автоматично зникає найголовніша проблема, а саме мотивація студента. Таке прагнення самостійного пошуку знань пов'язано, як зазначає Д.І. Фельдштейн, “з формуванням у цей період найскладнішого, вищого механізму зазначення мети, який виражається деяким... планом життя, пов'язаним зі здатністю здійснювати самопроекцію в майбутнє не лише як зазначення конкретних цілей, але і як самопроектування” [2, с. 236–237]. Студент вже настільки розвинений, що з ним можна працювати не як з учнем, а як з молодшим колегою. Тобто студент стає джерелом інформації. Він намагається бути в курсі змін, нових віянь у тій чи іншій обраній ним сфері, а головне – процес осмислення науки продовжується і за межами ВНЗ. Навіть під час відпочинку підсвідомо триває процес самовдосконалення.

Основними формами НДРС, що виконується в позааудиторний час, є предметні гуртки, проблемні гуртки й проблемні студентські лабораторії, а також участь у наукових та науково-практичних конференціях і різноманітних конкурсах.

Зупинімося більш детально на кожній з вищезазначених форм.

Предметні гуртки є формою НДРС, яка найчастіше використовується при роботі зі студентами молодших курсів. Це найперший крок до НДРС, тому перед його учасниками стоять нескладні цілі. Частіше за все, це підготовка доповідей та рефератів, які потім заслуховують на засіданнях гуртка чи на наукових конференціях. Гурток може об'єднувати як студентів однієї групи, курсу, факультету, так і всього ВНЗ. Останній варіант найчастіше зустрічається в гуртках, що вивчають проблеми суспільних і гуманітарних наук, адже в технічних ВНЗ наукові дослідження студентів старших курсів, швидше за все, не будуть зрозумілими для студентів молодших курсів, і вони можуть втратити інтерес до гуртка як такого. Щодо гуртків з іноземних

мов, то сюди можна віднести реферування та анотування наукової й технічної літератури за спеціальністю іноземною мовою, роботу з першоджерелами (науковими журналами ВНЗ Західної Європи, іншомовними підручниками) [3], обговорення питань країнознавчого та літературознавчого характеру тощо.

Все вищезазначене про наукові гуртки можна віднести й до проблемних гуртків, але слід урахувати деякі відмінності. Проблемний гурток може об'єднати студентів різних факультетів та курсів. Як головна може бути виділена проблема, якою займається науковий керівник гуртка, або будь-яка інша за його вибором. Значною перевагою цієї форми НДРС є можливість розглянути обрану тему глибше та в різних ракурсах.

Це робить засідання гуртків різнобічними та залучає нових членів, що, у свою чергу, сприяє покращенню відносин між студентами різних вікових категорій, спеціальностей, підтримує єдність колективу. Проблемні гуртки являють собою "полегшену" форму НДРС. Тому на їх базі можлива організація зустрічей з людьми, які стикаються з проблемами, що розглядає гурток, на роботі та в побуті тощо. Проблемний гурток може поєднувати елементи наукового гуртка та лабораторії.

Проблемні студентські лабораторії відносять до наступного рівня складності. У них беруть участь студенти другого курсу та старше. Робота в лабораторіях передбачає не стільки вивчення й аналіз літератури, скільки постановку експерименту, створення чогось нового, що надає практичну допомогу підприємствам. Лабораторії не такі численні, як гуртки, і в них відбувається відбір більш здібних із групи здібних. Ще однією відмінною ознакою лабораторій є здатність студента працювати в колективі. Якщо у гуртках кожен, як правило, відповідає за себе, то тут неможливо обмежитися самостійною роботою. Керівник лабораторії повинен допомогти студентам розділити тему на окремі запитання, вирішення яких призведе до вирішення головної проблеми. Таким чином, робота в лабораторіях – важливий крок до повноцінної науково-дослідної діяльності та досвід для подальшої науково-практичної діяльності.

Під час участі в наукових та науково-практичних конференціях молоді дослідники отримують можливість виступити з результатами своїх досліджень перед широкою аудиторією. Це змушує студентів більш ретельно опрацювати майбутній виступ. Крім того, кожен має можливість порівняти, як його праця виглядає на загальному фоні, та зробити відповідні висновки, що є дуже корисним результатом наукової конференції. Крім того, якщо в рамках конференції проходить обговорення заслуханих доповідей, то з питань і виступів кожен доповідач може взяти оригінальні ідеї, про які він навіть і не думав до цього. Починає діяти механізм, коли одна думка породжує декілька нових.

Наприклад, науково-практична конференція, проведена іноземними мовами, може сприяти встановленню зв'язків між ВНЗ різних країн з користю для обох сторін. Особливо студентам цікаво заслухати доповіді саме носіїв мови, адже не щодня випадає можливість поспілкуватися з іноземцем не на побутові теми, а виключно на теми дослідження студентів, дізнатися про наявність, стан та шляхи вирішення проблеми в країнах далекого та близького зарубіжжя. У разі проведення конференцій іноземними мовами це ще й неоціненний досвід спілкування з метою покращення власного рівня володіння мовою, вимови тощо.

Безсумнівним є той факт, що останнім часом Міністерство освіти і науки України приділяє все більше уваги НДРС. Результатом цього стало відкриття наукових гуртків за тематикою та спрямованістю тієї чи іншої кафедри. Щорічно проводиться безліч студентських конференцій, за активну участь у яких можна застосувати певні форми заохочення; все більше конференцій проводиться іноземни-

ми мовами, що є дуже важливим в умовах глобалізації та розширення міжнародних наукових контактів.

Отже, ми можемо зробити **висновок**, що НДРС є однією з форм навчального процесу, в якій досить добре поєднується навчання та практика. НДРС має бути в центрі уваги керівництва ВНЗ. Різноманіття форм дає можливість кожному студентові знайти заняття до душі, що дасть йому можливість гармонійного становлення як гідного члена суспільства та учасника міжкультурної комунікації, набувши додаткової кваліфікації, необхідної сучасному спеціалісту широкого профілю. Також у студентів формується позитивна мотивація ведення навчально-пізнавальної, дослідної та наукової діяльності іноземною мовою.

Література

1. Лазарев В.С. Критерии и уровни готовности будущего педагога к исследовательской деятельности / В.С. Лазарев, Н.Н. Ставринова // Педагогика. – 2006. – № 2.
2. Фельдштейн Д.И. Психология взросления: структурно-содержательные характеристика процесса развития личности : избр. труды / Д.И. Фельдштейн. – М., 1999. – С. 362.
3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bstu.unibel.by/>.

ГАЙДУК Н.О.

ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Глиbokі зміни, що відбуваються в суспільній структурі, економічних, соціальних і культурних процесах, модернізація освіти висувають нові вимоги до якості підготовки майбутнього вчителя фізичної культури. Стратегія розвитку сучасного українського суспільства потребує підвищення вимог до професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

Сучасний учитель фізичної культури має бути готовим до змін, що відбуваються під впливом глобалізаційних процесів у світі, здатним до систематичної роботи над собою, до постійного самовдосконалення та пошуку гнучких технологій навчання, ефективних методів, прийомів і форм організації педагогічної взаємодії. Сьогодні до майбутніх учителів фізичної культури висувають нові вимоги щодо рівня їх готовності до професійної педагогічної діяльності. Процес формування особистості майбутнього вчителя, його професійне становлення, успішність у педагогічній праці залежать від багатьох суспільних та культурних чинників, а також від власної активної діяльності.

Молода людина, яка вступила до вищого навчального закладу, має індивідуальні особливості, сформовані під впливом сім'ї, школи, життєвих умов тощо. Вони виявляються у системі її цінностей, переконань, інтересів, позицій, норм поведінки, у ставленні до себе, світу, обраного фаху [8].

Сьогодні суспільству потрібен не тільки вчитель, який дає знання, репродукує їх та є грамотним виконавцем, а насамперед професіонал, здатний до постійного самовдосконалення, орієнтований на творчість і гнучкість мислення; особистість, що володіє високою загальнолюдською культурою, вміє спрогнозувати кінцевий результат своєї діяльності.

Особливого значення на сьогодні набувають наукові пошуки щодо вирішення проблеми підготовки вчителя, що є запорукою його успіху в майбутній педагогічній діяльності. Зокрема, М.М. Дідик, А.Й. Капська, В.О. Сластьонін, Г.С. Сухобська, П.М. Щербань, В.В. Ягупов обґрунтували сутність і структуру педагогічної діяльності, В.А. Семиченко – її методологічні та психологічні особливості. Проблему формування педагогічної майстерності вчителя досліджували Є.С. Барбіна, Н.Ю. Бутенко,